

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ОБСЛУГОВУЮЧИЙ КООПЕРАТИВ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ВЛАСНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

© 2016 КОВАЛЬ О. А.

УДК 338.436

Коваль О. А. Багатофункціональний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив як можливість підвищення власного фінансового забезпечення підприємства

Метою статті є розробка нової структури функціонування багатофункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу (СОК). Саме багатофункціональність СОК дає можливість сільськогосподарським підприємствам приділяти більше уваги основній діяльності, а не зосереджуватися на невластивих для підприємства функціях. За допомогою проведеного анкетування була визначена думка респондентів (32 керівники сільськогосподарських підприємств, 14 головних спеціалістів, 7 фермерів) із сільськогосподарських підприємств Криничанського, Межівського та Солонянського районів Дніпропетровської області щодо можливості додаткового фінансування за рахунок кооперативного об'єднання сільськогосподарських підприємств. Проведене анкетування показало, що 78,5% респондентів віддають перевагу створенню СОК у зв'язку з неспроможністю самостійно виробляти високоякісну продукцію. Запропоновано створити один багатофункціональний СОК у межах Криничанського району Дніпропетровської області, що приведе до єдиного процесу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації, формування необхідної матеріально-технічної бази, яка забезпечить комплексне використання ресурсів усього виробничого та економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: багатофункціональний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, фінансове забезпечення, сільськогосподарська продукція, виробничо-господарська діяльність, прибуток.

Рис.: 3. Бібл.: 7.

Коваль Ольга Анатоліївна – здобувач, кафедра фінансів та банківської справи, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет (вул. Академіка Сергія Єфремова, 25, Дніпропетровськ, 49600, Україна)

E-mail: shevtsovaolya@ukr.net

УДК 338.436

Коваль О. А. Многофункциональный сельскохозяйственный обслуживающий кооператив как возможность повышения собственного финансового обеспечения предприятия

Целью статьи является разработка новой структуры функционирования многофункционального сельскохозяйственного обслуживающего кооператива (СОК). Именно многофункциональность СОК дает возможность сельскохозяйственным предприятиям уделять больше внимания основной деятельности, а не сосредотачиваться на не свойственных для предприятия функциях. С помощью проведенного анкетирования было определено мнение респондентов (32 руководителя сельскохозяйственных предприятий, 14 главных специалистов, 7 фермеров) из сельскохозяйственных предприятий Криничанского, Меживского и Солонянского районов Днепропетровской области о возможности дополнительного финансирования за счет кооперативного объединения сельскохозяйственных предприятий. Проведенное анкетирование показало, что 78,5% респондентов отдают предпочтение созданию СОК в связи с неспособностью самостоятельно производить высококачественную продукцию. Предложено создать один многофункциональный СОК в пределах Криничанского района Днепропетровской области, что приведет к единому процессу производства сельскохозяйственной продукции, ее переработки и реализации, к сформированной необходимой материально-технической базе, которая обеспечит комплексное использование ресурсов всего производственного и экономического потенциала сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: многофункциональный сельскохозяйственный обслуживающий кооператив, финансовое обеспечение, сельскохозяйственная продукция, производственно-хозяйственная деятельность, прибыль.

Рис.: 3. Библ.: 7.

Коваль Ольга Анатольевна – соискатель, кафедра финансов и банковского дела, Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет (ул. Академика Сергея Ефремова, 25, Днепропетровск, 49600, Украина)

E-mail: shevtsovaolya@ukr.net

UDC 338.436

Koval O. A. The Multi-Functional Agricultural Servicing Cooperative as Opportunity to Improve Own Financial Security of Enterprise

The article is aimed at developing a new structure of functioning for the multi-functional agricultural cooperative (MAC). Specially the multi-functionality of MAC provides agricultural enterprises for giving more attention to substantive activities, rather than focus on the functions, which are non-relevant for enterprise. By means of an survey, views of respondents (32 heads of agricultural enterprises, 14 leading specialists, 7 farmers) from agricultural enterprises of the Krinichansk, the Mezhyvsk and the Soloniansk districts of Dnepropetrovsk region as to the possibility of additional financing at the expense of the Cooperative association of agricultural enterprises has been determined. The survey, carried out through polling, has indicated that 78.5% of respondents favored the creation of the MAC because of inability to independently produce high-quality products. It has been suggested to create one multi-functional MAC within the Krinichansk district of the Dnepropetrovsk region, resulting in a single process of producing agricultural production, its processing and marketing, in formation of the necessary material and technical base, which will provide a comprehensive utilization of resources of the whole production-economic potential of agricultural enterprises.

Keywords: multi-functional agricultural servicing cooperative, financial security, agricultural production, industrial-economic activity, profit.

Fig.: 3. Bibl.: 7.

Koval Olha A. – Applicant, Department of Finance and Banking, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University (25 Academician Serhiy Yefremov Str., Dnepropetrovsk, 49600, Ukraine)

E-mail: shevtsovaolya@ukr.net

У процесі виробничо-господарської діяльності сільськогосподарські підприємства багато уваги приділяють розвитку та вдосконаленню технологій, організації виробництва, підвищенню якості продукції, що обмежує ефективність його діяльності в інших сферах. Також, коли розміри виробництва збільшу-

ються, виникає необхідність утримання власних служб матеріально-технічного постачання, маркетингово-збутових, консультування та забезпечення, що можливе лише за умов підтримки інших сільськогосподарських підприємств, а саме – сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК). Їх багатофункціональність

дає можливість приділяти більше уваги основній діяльності, а не зосереджувати свою увагу на невластивих для підприємства функціях.

Дослідженню проблем розвитку та напрямів ефективного функціонування обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів присвячено праці багатьох вітчизняних учених, зокрема: С. С. Аптекара [1], Л. М. Чорнобай [7], О. В. Манжура [3], В. В. Стільник [6], І. М. Величко [2] та інших. Проте в економічній науці недостатньо досліджено питання органічного функціонування багатофункціональних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а саме, переробки, збуту, постачання продукції, технічного забезпечення, тобто створення певного виробничо-господарського формування замкненого кругообігу, яке б функціонувало в межах певного регіону.

Враховуючи актуальність даного питання, виникає необхідність розробки та впровадження нової структури функціонування багатофункціонального СОК і створення його в межах Криничанського району Дніпропетровської області, що є і *метою* даної статті.

Як зазначає С. С. Атекар, «протягом останнього часу в багатьох країнах кооперація все більше проникає у сфери переробки сільськогосподарської продукції, її збуту, постачання матеріально-технічних засобів членам кооперативів, обслуговування та надання господарсько виробничих послуг. Сучасний стан регіональних аграрних ринків України потребує реформування, наповнення новими перспективними елементами. У цьому контексті кооперативні структури мають значний потенціал розвитку, забезпечуючи одночасну зацікавленість суб'єктів інфраструктури та її користувачів, насамперед, селянських кооперативів та господарств, фермерів, сільськогосподарських підприємств» [1, с. 134–135].

Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів. Обслуговуючі кооперативи поділяються на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі та інші [5].

Розподіл обслуговуючих кооперативів на багатофункціональні та спеціалізовані залежить від кількості наданих послуг. Об'єднання сільськогосподарських підприємств у багатофункціональні обслуговуючі кооперативи дає змогу сформувати завершений і повний виробничо-збутовий цикл (матеріально-фінансове забезпечення → виробничий процес → доробка і переробка продукції → збут).

За визначенням І. М. Величко, «при кооперативах можуть створюватися маркетингово-розрахункові центри, які планують розвиток виробництва, визначають напрями реалізації продукції, суб'єктів матеріально-технічного, фінансово-кредитного забезпечення, ціноутво-

рення, контролю, управління соціальною інфраструктурою тощо...» [2, с. 15].

Л. М. Чорнобай пише: «У межах багатофункціонального кооперативу забезпечується органічне злиття сільського господарства, переробки, збуту, постачання, агросервісу, тобто створюється певне господарсько-виробниче формування замкненого характеру. Чим менше ланок на шляху продукту від поля до споживача, тим менше втрат у кількості та якості продукції, менші витрати і вища ефективність виробництва. Значущість цієї форми кооперації полягає в тому, що виготовлення продукту, готового до вживання, здійснюється тут у єдиному технологічному процесі і підпорядковане спільним інтересам» [7, с. 80].

О. В. Манжура вважає: «Власний капітал сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу – це вартість грошових засобів кожного із членів кооперативу, майна, нематеріальних та інших активів, що забезпечують умови виробництва при обов'язковому збереженні капіталу, а також першочергове забезпечення членів кооперативу робочими місцями та надання соціального захисту...» [3, с. 264].

При створенні обслуговуючого кооперативу першочерговими питаннями діяльності є такі: пошук шляхів зниження витрат діяльності, зростання доходів, зменшення ринкових ризиків, розробка та обґрунтування проєктів щодо використання наявного потенціалу та пошук можливостей його збільшення, за рахунок залучення нових учасників кооперативу.

Аналіз галузі сільського господарства Дніпропетровської області дозволив встановити наявність сприятливих передумов для розвитку обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів. На кінець 2013 р. у Дніпропетровській області функціонував лише один багатофункціональний обслуговуючий кооператив (БСОК «Ленінський»). Тому вважаємо доцільним організувати багатофункціональний кооператив, який буде акумулювати в собі декілька функцій, у тому числі й функцію фінансового забезпечення.

«Вирішення зазначеного питання в Україні, – за думкою Л. М. Чорнобай, – можливе за умови розвитку мережі сільськогосподарських кооперативів як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників, поліпшення їх соціально-економічного стану та розширення сфери їх само зайнятості» [7, с. 79].

Країни – члени ЄС, Сполучені Штати Америки, Канада та інші розв'язали проблему матеріально-технічного та фінансового постачання, збуту продукції, вирощеної селянами, шляхом підтримки створення ними прозорої постачальницької, заготівельно-збутової інфраструктури на засадах кооперації та її інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової та переробної промисловості.

Рівень зацікавленості сільськогосподарських підприємств у створенні та функціонуванні обслуговуючого кооперативу нами був виявлений за допомогою соціологічного дослідження, а саме – анкетування.

«Зміст анкети (специфіка питань, структура розділів тощо) формувався на основі проведеного теоретичного аналізу досліджень, що проводилися в даній сфері та з урахуванням власного бачення цієї проблематики. Також ураховувались загальні рекомендації щодо розробки дослідницьких інструментів цього типу – коректне формулювання питань, використання відкритих та закритих питань, пропорційність градацій у відповідях та ін.» [4, с. 197].

Запитання запропонованої анкети стосувалися проблем зовнішнього і внутрішнього фінансового забезпечення. Наведені питання дають змогу респонденту повною мірою висловити свою думку щодо досліджуваної проблеми. Крім того, форма запропонованих питань та відповіді на поставлені запитання дозволила застосувати значну кількість статистичних методів для обробки результатів дослідження.

За допомогою проведеного анкетування була визначена думка 53 респондентів (із них 32 керівники сільськогосподарських підприємств, 14 головних спеціалістів (бухгалтери, фінансисти), 7 фермерів) сільськогосподарських підприємств Криничанського, Межівського та Солонянського районів Дніпропетровської області щодо можливості додаткового фінансування за рахунок кооперативного об'єднання сільськогосподарських підприємств.

Проведене анкетування показало, що 78,5% респондентів віддають перевагу створенню СОК. На рис. 1 представлені результати опитування за основними видами послуг, що можуть надаватися даним кооперативом. Найбільшу частку в структурі послуг займає фінансове забезпечення, що становить 75,5%.

Сільськогосподарські підприємства самостійно не здатні виробляти високоякісну продукцію, яка відповідає вимогам світового ринку. Окреме підприємство не

має змоги придбати обладнання для підвищення якості продукції та доведення її до рівня світових стандартів, провести маркетингове дослідження ринку та реалізувати продукцію за вигідними каналами збуту та ін.

Організація декількох багатофункціональних обслуговуючих кооперативів різних напрямів діяльності в господарствах Криничанського району недоцільно, оскільки окремим сільськогосподарським підприємствам необхідно бути членом кожного з них. Тому для задоволення більшої частини потреб сільськогосподарських підприємств доцільно організувати один багатофункціональний СОК (рис. 2).

Новостворений кооператив повинен мати декілька напрямків діяльності, кожен з яких має власні функції:

- ✦ *сектор матеріально-технічного постачання* – здійснює гуртову закупівлю та розподіл засобів виробництва, матеріально-технічних та енергетичних ресурсів, потрібних для виробництва сільськогосподарської продукції;
- ✦ *сектор маркетингово-збутових послуг* – здійснює дослідження ринку сільськогосподарської продукції та розробляє рекомендації щодо реалізації продукції окремими учасниками кооперативу;
- ✦ *сектор якості продукції та її часткової переробки* – займається підвищенням якості сільськогосподарської продукції та її частковою переробкою (очищення від домішок та сушіння зерна і насіння соняшнику, охолодження молока та ін.);
- ✦ *сектор фінансового консультування та забезпечення* – здійснює консультування щодо питань фінансового забезпечення та розподілу коштів; прибуткові учасники СОК надають короткострокові позики за пільговим відсотком підприємствам, які їх потребують.

Частка послуги, %

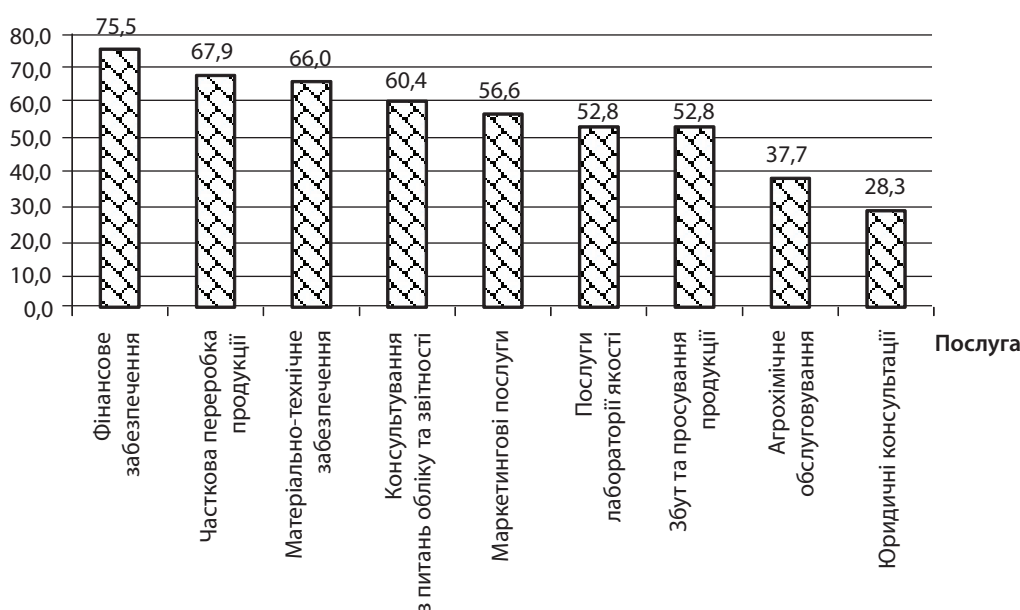

Рис. 1. Структура послуг, що включаються до функцій обслуговуючого кооперативу

Джерело: складено автором за результатами проведеного анкетування.

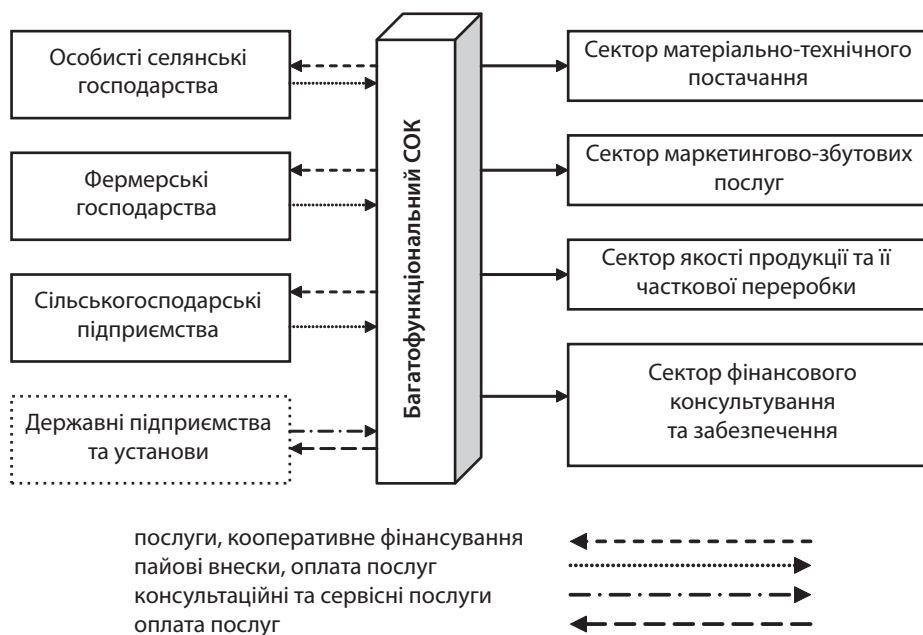

Рис. 2. Пропонована структура багатофункціонального СОК сільськогосподарських підприємств Криничанського району Дніпропетровської області

Джерело: розроблено автором.

Л. М. Чорнобай відзначає: «Ризик у кооперативі розподіляється між усіма членами, солідарно. Важливо, щоб поведінка одного із членів не приносила шкоди іншим. Зобов'язання по веденню діяльності дозволяють кооперативу концентрувати значні обсяги продукції, що уможливає вихід на більш вигідні ринки, закупляти засоби виробництва за оптовими цінами, повністю використати потужності матеріально-технічної бази та сектор переробки. Прийняття і належне виконання членами своїх зобов'язань є запорукою ефективності роботи кооперативу, а через нього самих членів» [7, с. 80].

Участь сільськогосподарських підприємств у обслуговуючому багатофункціональному кооперативі дозволить їм отримати доступ до гуртових цін на закупівлю матеріально-технічних засобів, закріпити положення на ринку, реалізувати продукцію не зернотрейдерам, а вийти на прямі канали реалізації до споживачів продукції, покращити свій фінансовий стан.

Вартість послуг кооперативу дорівнює їх собівартості, тобто діяльність обслуговуючого кооперативу є неприбутковою. Але при цьому вона не повинна бути збитковою. Щоб уникнути можливості отримання збитків та забезпечити формування прийнятних цін на надані послуги, кооператив повинен формувати значні обсяги замовлень на матеріально-технічні засоби та забезпечувати великі партії реалізації продукції, використовуючи наявне обладнання у повному обсязі.

Основним джерелом фінансування кооперативу є членські внески. Величина внесків кожного сільськогосподарського підприємства визначається залежно від обсягу послуг, яким буде користуватися те чи інше підприємство.

Основним, але не єдиним чинником, що впливає на вибір місця розташування багатофункціонального

СОК, є взаємовіддалення підприємств, їх розміри та можливості надання послуг.

Проблема визначення місця розташування багатофункціонального СОК набуває актуальності при наявності розвинутої транспортної мережі, оскільки в іншому випадку рішення буде очевидним. Оскільки на території Криничанського району є тільки дві пересічні магістралі, уздовж яких розташовані основні споживачі послуг кооперативу, то розподільний центр, швидше за все, буде розміщений на перетині магістралей смт Кринички.

Вибір даного населеного пункту для розташування багатофункціонального СОК також зумовлено рядом чинників:

- ✦ найменша віддаленість від отриманих координат центра тяжіння вантажних потоків;
- ✦ наявність системи транспортного забезпечення (траса національного значення і міжобласна траса);
- ✦ концентрація інших підприємств інфраструктури сільськогосподарського виробництва.

«Розмір економічного результату діяльності обслуговуючого кооперативу слід аналізувати безпосередньо і опосередковано. Безпосередньо – це аналіз системи показників діяльності обслуговуючого кооперативу, які відображають ефективність використання виробничо-ресурсного потенціалу і зумовлюють рівень собівартості одиниці наданих послуг, вартості сировини, рентабельності продаж, економії витрат на матеріально-технічне забезпечення членів кооперативу, тощо. І опосередковано можна визначити ефективність обслуговуючого кооперативу через поліпшення ефективності функціонування членів кооперативних формувань завдяки їх активності в кооперації» [6, с. 334.]

Обґрунтування оптимального складу технічних ресурсів обслуговуючого кооперативу доцільно проводити за допомогою методів економіко-математичного та економіко-статистичного моделювання та проектного аналізу. Ефективне функціонування обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу залежить від своєчасного і повного забезпечення необхідними ресурсами, як матеріальними, так і фінансовими.

Як зазначає В. В. Стільник, «комплекс показників, що характеризують ефективність функціонування обслуговуючого кооперативу, повинен задовольняти інтереси суб'єктів, задіяних у роботі кооперативу, та зацікавити потенційних учасників кооперативу до об'єднання. До дійсних суб'єктів, задіяних у роботі кооперативу, відносяться державні установи, органи місцевого самоврядування, користувачі послуг, учасники та керівництво кооперативу...» [6, с. 340]. Показники ефективності функціонування кооперативу в розрізі його учасників доповнено на (рис. 3).

Отже, запропонована система показників ефективності функціонування обслуговуючих кооперативів враховує інтереси всіх його учасників, як з боку членів кооперативу, так і з боку сторонніх організацій. Крім того, вона дає змогу зацікавити інші сільськогосподарські підприємства до участі в кооперуванні.

ВИСНОВКИ

Запропонована структура багатофункціонального СОК сільськогосподарських підприємств набуває актуальності в умовах нестачі власних джерел фінансування, дороговизни та важкості отримання банківського кредитування, відсутності власних обігових коштів для здійснення виробничо-господарської діяльності, дефіциту дотацій та державних субсидій. Саме кооперування сільськогосподарських підприємств дозволить їм ефективно працювати в сучасних умовах, підвищити ефективність виробництва, створити додаткові робочі місця та частково згладити сезонність виробництва. Створення багатофункціональних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів дозволить окремим підприємствам, при наявному ресурсному забезпеченні, збільшити величину власних джерел фінансування за рахунок зростання прибутку.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є створення багатофункціонального СОК у Криничанському районі Дніпропетровської області, що приведе до єдиного процесу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації, сформується необхідна матеріально-технічна база, яка забезпечить комплексне використання ресурсів усього виробничого та економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. ■

Рис. 3. Методика оцінювання ефективності функціонування обслуговуючого кооперативу в Криничанському районі [6]

Примітка: * – запропоновано автором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аптекар С. С. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: проблеми і перспективи / С. С. Аптекар, О. В. Манжура // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 7. – С. 134–139.
2. Величко І. М. Розвиток кооперативних форм господарювання в аграрній сфері економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02 / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х., 2006. – 20 с.
3. Манжура О. В. Потенціал розвитку виробничих сільськогосподарських кооперативів на основі бізнес-планування / О. В. Манжура // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 262–267.
4. Наливайченко К. В. Методологія дослідження перспектив інформатизації національної економіки / К. В. Наливайченко // Ученые записки Таврийдского национального университета им. В. И. Вернадского. Экономика и управление. – 2011. – Т. 24 (63), № 4. – С. 197–206.
5. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» № 469/97-ВР від 19 січня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
6. Стільник В. В. Критерії ефективності функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / В. В. Стільник // Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 334–342 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2012_81\(2\)_47.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2012_81(2)_47.pdf)
7. Чорнобай Л. М. Місце кооперації у забезпеченні інфраструктурного обслуговування сільськогосподарських підприємств / Л. М. Чорнобай // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7. – С. 78–81.

Науковий керівник – Масюк Ю. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

REFERENCES

- Aptekar, S. S., and Manzhura, O. V. "Silskohospodarski obsluhovuiuchi kooperatyvy: problemy i perspektyvy" [Agricultural service cooperatives: problems and prospects]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (2014): 134-139.
- Chornobai, L. M. "Mistse kooperatsii u zabezpechenni infrastruktturnoho obsluhovuvannya silskohospodarskykh pidpriemstv" [Place of cooperation in providing infrastructure services farms]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 7 (2013): 78-81.
- [Legal Act of Ukraine] (2013). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>
- Manzhura, O. V. "Potentsial rozvytku vyrobnychykh silskohospodarskykh kooperatyviv na osnovi biznes-planuvannia" [Potential production of agricultural cooperatives on the basis of business planning]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2014): 262-267.
- Stilnyk, V. V. "Kryterii efektyvnosti funktsionuvannya silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv" [Criteria for the efficiency of agricultural service cooperatives]. [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2012_81\(2\)_47.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2012_81(2)_47.pdf)
- Uchenyye zapiski Tavriiskogo natsionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Ekonomika i upravleniye*, vol. 24 (63), no. 4 (2011): 197-206.
- Velychko, I. M. "Rozvytok kooperatyvnykh form hospodariuvannia v ahraryi sferi ekonomiky" [The development of cooperative forms of management in agriculture economy]. *Avto-ref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.07.02*, 2006.